

Sygn. akt I USK 175/22

POSTANOWIENIE

Dnia 8 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania J. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Rybniku
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 8 lutego 2023 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 20 stycznia 2022 r., sygn. akt III AUa 472/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego w Katowicach) na rzecz adwokat M. K. kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu skarżącemu powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 20 stycznia 2022 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach w sprawie z odwołania J. B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rybniku w przedmiocie renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy, oddalił apelację odwołującego się od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 1 lutego 2021 r., którym oddalono odwołanie.

Odwołujący się, reprezentowany przez pełnomocnika z urzędu, wniósł skargę kasacyjną od powyższego wyroku, zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu

orzeczeniu skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego: art. 6 ust. 1 pkt 6 i art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. z 2022 r., poz. 2189 ze zm.; dalej: ustawa wypadkowa) w związku z art. 12 ust. 1 i 3 oraz art. 13 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm.; dalej: ustawa emerytalna), przez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że ubezpieczony nie jest osobą niezdolną do pracy w związku z wypadkiem przy pracy z dnia 26 stycznia 2016 r., podczas gdy Sąd wnioskując o braku podstaw do uznania ubezpieczonego za osobę niezdolną do pracy w związku z wypadkiem przy pracy z dnia 26 stycznia 2016 r. nie poczynił w tym zakresie kompletnych i wyczerpujących ustaleń, albowiem Sąd nie podjął koniecznych działań mających na celu wyjaśnienie istotnych wątpliwości wynikających ze sporządzonych przez biegłych opinii.

Ponadto skarżący zarzucił naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na wynik postępowania:

1) art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 117 § 5 k.p.c., skutkujące nieważnością postępowania, przez pozbawienie ubezpieczonego możliwości obrony jego praw wskutek uznania przez Sąd, iż udział adwokata lub radcy prawnego w postępowaniu apelacyjnym jest zbędny, podczas gdy analiza przebiegu postępowania prowadzi do wniosku, iż ubezpieczony wykazywał nieznajomość zasad postępowania i nie był w stanie samodzielnie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego prowadzenia sprawy i pomimo podjęcia próby uzyskania pomocy prawnej, zarówno wnioszek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, jak i zażalenie na postanowienie o odmowie jego ustanowienia, zostały oddalone przez Sąd drugiej instancji;

2) art. 232 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c., przez niewłaściwe zastosowanie i brak powołania przez Sąd drugiej instancji dowodu z uzupełniającej opinii biegłych lub dowodu z opinii innego biegłego z urzędu w celu usunięcia wątpliwości w kwestiach wymagających wiadomości specjalnych, a to w sytuacji, gdy zarówno pierwotna opinia biegłych z dnia 30 października 2020 r., jak i sporządzona przez nich opinia uzupełniająca z

dnia 18 grudnia 2020 r. nie udzieliła odpowiedzi na zgłoszony przez ubezpieczonego zarzut, jakoby wnioski wypływające z pierwotnej opinii dotyczyły barku nieuszkodzonego wskutek jakiegokolwiek wypadku (tj. bark prawy, podczas gdy wypadkowi uległ bark lewy), co zostało również uwypuklone przez ubezpieczonego w treści złożonej przez niego apelacji z dnia 24 lutego 2021 r., gdzie ubezpieczony zgłasza zarzut, jakoby wydany wyrok nie dotyczył jego osoby, co w konsekwencji doprowadziło do sytuacji, w której sprawa nie została rozpoznana w sposób kompleksowy pod względem merytorycznym;

3) art. 227 k.p.c. w zw. z art. 205¹² § 2 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie przepisu i nieprawidłowe odniesienie się przez Sąd drugiej instancji do zarzutów apelacyjnych ubezpieczonego, albowiem Sąd ten jako sąd *meriti* powinien był rozpoznać sprawę i dokonać korekty podstawy faktycznej ustalonej przez Sąd pierwszej instancji, co w konsekwencji doprowadziło do sytuacji, w której sprawa nie została rozpoznana w sposób kompleksowy pod względem merytorycznym.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania z uwzględnieniem rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym kosztach zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Reprezentujący skarżącego pełnomocnik z urzędu wniósł o przyznanie mu od Skarbu Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej przez niego ubezpieczonemu z urzędu. Jednocześnie oświadczył, że koszty te nie zostały opłacone w całości, ani w części.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał na występującą w jego ocenie w sprawie nieważność postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.) oraz oczywistą zasadność skargi kasacyjnej. Zdaniem skarżącego nieważność postępowania spowodowana jest pozbawieniem go możliwości obrony jego praw z uwagi na nieprzyznanie fachowego pełnomocnika z urzędu. Podniósł, że złożył wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, który został oddalony postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 1 czerwca 2021 r., a zażalenie na powyższe postanowienie zostało oddalone postanowieniem Sądu Apelacyjnego z dnia 12 października 2021 r. Ubezpieczony podkreślił, iż wbrew prezentowanemu

przez Sąd drugiej instancji stanowisku, udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie był uzasadniony. Wskazał, że wykazywał nieznajomość zasad postępowania, co można zauważyć w wystosowanych przez niego pismach. Zdaniem ubezpieczonego w przypadku braku wsparcia ze strony fachowego pełnomocnika zarzucanie mu braku przedstawiania wyczerpującej argumentacji, w tym o charakterze medycznym, jest nieuzasadnione. Ubezpieczony stwierdził, że z uwagi na nieprzyznanie mu pełnomocnika z urzędu, doszło de facto do ograniczenia jego prawa do sądu.

Występowanie w sprawie oczywistej zasadności skargi skarżący uzasadnił rażąco naruszeniem przez Sąd drugiej instancji art. 232 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c., przez brak powołania dowodu z uzupełniającej opinii biegłych lub dowodu z opinii innego biegłego z urzędu w sytuacji, gdy sporządzona przez biegłych opinia wadliwie przedstawiała istotną, a wręcz kluczową okoliczność wymagającą wiadomości specjalnych, która to wada i przyczyny jej powstania nie zostały wyjaśnione w uzupełniającej opinii biegłych. Wskazał, iż wnioski wypływające z pierwotnej opinii dotyczyły barku nieuszkodzonego wskutek jakiegokolwiek wypadku (tj. barku prawego, podczas gdy wypadkowi uległ bark lewy), na co ubezpieczony zwrócił uwagę w zarzutach do opinii biegłych. Sąd odwoławczy, pomimo zarzutów ubezpieczonego prezentowanych w zastrzeżeniach do opinii, jak i w treści apelacji, jakoby z treści sporządzonej opinii wynikały wnioski dotyczące barku ubezpieczonego, który nie uległ uszkodzeniu w żadnym wypadku wprost nie odniósł się do tej kwestii, nie podjął z urzędu działań w celu usunięcia tej istotnej wadliwości, ani nie poczynił ustaleń ponad wszelką wątpliwość, czy opinia biegłych została prawidłowo sporządzona, a przede wszystkim czy jej przedmiotem w rzeczywistości był właściwy bark. Ponadto w ocenie skarżącego Sąd drugiej instancji dopuścił się naruszenia przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, przez niewłaściwe zastosowanie art. 227 k.p.c. w zw. z art. 205¹² § 2 k.p.c. Sąd drugiej instancji w nieprawidłowy sposób odniósł się do zarzutów apelacyjnych ubezpieczonego. Skarżący wskazał też, że zarówno Sąd drugiej instancji, jak i Sąd pierwszej instancji doszły do wadliwego wniosku, że ubezpieczony nie jest osobą niezdolną do pracy. Naruszenie przepisu art. 6 ust. 1 pkt 6 i art. 17 ust. 1 ustawy

wypadkowej w zw. z art. 12 ust. 1 i 3 oraz art. 13 ustawy emerytalnej polega na tym, iż wydany wyrok nie ma oparcia w ustaleniu prawidłowego stanu faktycznego. Niewłaściwe ustalenie stanu faktycznego przekreśla natomiast możliwość prawidłowej subsumpcji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłankach wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 k.p.c., tj. występowaniu w sprawie nieważności postępowania oraz oczywistej zasadności skargi kasacyjnej.

Skarżący nie zdołał wykazać występowania w sprawie wskazanych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Przyczyny nieważności postępowania określa w sposób wyczerpujący art. 379 k.p.c., wskazując między innymi (pkt 5), że nieważność postępowania zachodzi, jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swoich praw. Problematyka nieważności postępowania ze względu na pozbawienie strony możliwości obrony jej praw znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym przyjmuje się, że niemożność obrony zachodzi wówczas, gdy w postępowaniu sądowym pozbawiono stronę, wbrew jej woli, całkowitej możliwości podejmowania lub świadomego zaniechania czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej. Nie ma przy tym znaczenia z czyjego powodu pozbawienie możliwości obrony nastąpiło, tj. czy było to efektem działania sądu, strony przeciwnej, czy też osoby trzeciej. Jednocześnie przyjmuje się, że

pozbawienie możliwości obrony zachodzi w sytuacji, gdy strona została pozbawiona uprawnień procesowych wskutek wadliwego postępowania innego podmiotu, a nie wtedy gdy strona na skutek własnego działania z uprawnień tych nie skorzystała (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 27 maja 1999 r., LEX nr 319621; z dnia 9 stycznia 2001 r., II CKN 1211/00, LEX nr 1166360; z dnia 28 stycznia 2004 r., IV CK 418/02, LEX nr 602392; z dnia 7 lipca 2005 r., II UK 271/04, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 95; z dnia 17 maja 2016 r., I UK 363/15, LEX nr 2061183; z dnia 8 grudnia 2016 r., II PK 260/15, LEX nr 2200600 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2002 r., III CKN 461/99, LEX nr 54479; z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 226/02, LEX nr 163995).

W starszym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowało się, że pozbawienie strony możliwości obrony przysługujących jej praw prowadzące do nieważności postępowania polega na odjęciu jej w postępowaniu sądowym, wbrew jej woli, całkowitej możliwości podejmowania, albo świadomego zaniechania czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej (por. np. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 1961 r., 3 CR 953/60, Nowe Prawo 1963 nr 1, s. 117 i wyroki z dnia 20 stycznia 1966 r., II PR 371/65, OSNCP 1966 Nr 10, poz. 172). Pogląd ten doznał jednak modyfikacji w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, które przyjmuje, że pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. nie należy wiązać wyłącznie z sytuacją całkowitego wyłączenia strony od udziału w postępowaniu. Zachodzi ona także wówczas, gdy z powodu uchybienia przez sąd przepisom postępowania, strona wbrew swojej woli została faktycznie pozbawiona możliwości obrony swoich praw w jego istotnej części, jeżeli skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji i to bez względu na to, czy takie działanie strony mogłoby mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 lipca 2005 r., IV CSK 84/10, LEX nr 621352; z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08, LEX nr 515415; dnia 10 maja 2000 r., III CKN 416/98, OSNC 2000, Nr 12, poz. 220; z dnia 13 czerwca 2002 r., V CKN 1057/00, LEX nr 55517; z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 226/02, LEX nr 163995). O nieważności postępowania można mówić również w przypadku, gdy pozbawienie strony możliwości obrony swych praw dotyczy tylko fragmentu procesu, na przykład ostatniej rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku. Ocena nieważności powinna się odbywać w odniesieniu do konkretnego przypadku (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2009 r., I PK 19/09, LEX nr 519171).

Powyższe rozważania pozwalają na sformułowanie tezy, że stwierdzenie nieważności postępowania wymaga rozważenia czy w konkretnej sprawie nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania

strony oraz czy mimo zaistnienia tych dwóch przesłanek, strona mogła bronić swoich praw. Tylko przy kumulatywnym spełnieniu tych wszystkich przesłanek można mówić o prowadzącym do nieważności postępowania pozbawieniu strony możliwości obrony swoich praw.

Podkreślić należy, że odmowa ustanowienia dla strony pełnomocnika z urzędu co do zasady nie usprawiedliwia zarzutu nieważności postępowania wskutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Odmienne jest wtedy, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje nieznaną reguł postępowania lub nieporadność, prowadzącą do tego, że przy faktycznym lub prawnym skomplikowaniu sprawy nie jest w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 29 września 2017 r., V CSK 14/17, LEX nr 2455744; wyrok Sądu Najwyższego z 26 maja 2017 r., I CSK 519/16, LEX nr 2352156). Czynności procesowe podejmowane przez skarżącego w sprawie (w tym zgłaszane do sporządzonych w sprawie opinii zastrzeżenia) nie dają podstaw do przyjęcia tezy o jego nieporadności. Pozbawienie możliwości obrony swych praw polega na pozbawieniu strony, wbrew jej woli, możliwości podejmowania czynności procesowych zmierzających do uzyskania ochrony prawnej. Nie dochodzi do nieważności postępowania, jeżeli strona podjęła czynności w postępowaniu sądowym, a doznawała jedynie pewnych utrudnień w obronie swoich praw, związanych z brakiem fachowego przygotowania (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2018 r., I UK 400/17, LEX nr 2558699).

Natomiast odnosząc się do argumentacji skarżącego, mającej uzasadniać oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, podkreślić należy, że w sprawie dokonywano oceny prawidłowości decyzji organu rentowego odmawiającej przyznania ubezpieczonemu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy z dnia 26 stycznia 2016 r., w tym oceny, czy stan zdrowia spowodowany skutkami tego wypadku przy pracy czyni ubezpieczonego niezdolnym do pracy po 30 czerwca 2019 r. Bezspornym w sprawie jest, że ubezpieczony w dniu 26 stycznia 2016 r. uległ wypadkowi przy pracy. W sprawie zasięgnięto opinii biegłych sądowych neurologa, ortopedy i internisty, którzy na podstawie wywiadu, badania fizykalnego oraz przedstawionej dokumentacji lekarskiej stwierdzili, że ubezpieczony nie jest niezdolny do pracy w związku z wypadkiem przy pracy z 2016 r. Biegli odnieśli się do przebytego przez ubezpieczonego leczenia techniką artroskopową uszkodzonego wcześniej obróbka stawowego barku lewego, z implantacją kotwiczek tytanowych. Odwołali się też do badania MR barku lewego ubezpieczonego z 2018 r. Z uwagi na podnoszone przez ubezpieczonego zastrzeżenia do opinii sporządzona została również opinia uzupełniająca, w której odniesiono się do powoływanego przez

ubezpieczonego badania MR barku z listopada 2016 r. Przy czym biegli porównali badania MR barku ubezpieczonego z 2016 i powtórzonego badania w 2018 r. Uwzględniając opisy badań MR oraz pozostałą dokumentację medyczną biegli uznali, że ubezpieczony nie jest niezdolny do pracy w związku z wypadkiem z 2016 r. W związku dokonanymi w sprawie ustaleniami Sąd Apelacyjny uznał zatem, iż brak jest w sprawie podstaw uzasadniających przyjęcie, iż stan zdrowia skarżącego spowodowany skutkami wypadku przy pracy z dnia 26 stycznia 2016 r., czyni go nadal po 30 czerwca 2019 r. niezdolnym do pracy.

Mając powyższe na uwadze i odnosząc się do pozostałych podnoszonych we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania przez skarżącego argumentów, stwierdzić ponadto należy, że w postępowaniu o prawo do świadczeń uzależnionych od niezdolności do pracy sąd nie ma obowiązku uwzględnienia kolejnych wniosków dowodowych tak długo, aż strona udowodni tezę korzystną dla siebie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2002 r., II UKN 701/00, LEX nr 559961). Nie można przyjąć, że sąd zobowiązany jest dopuścić dowód z kolejnych biegłych w każdym przypadku, gdy złożona opinia jest niekorzystna dla strony (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 lutego 1974 r., II CR 817/73, LEX nr 7404; z dnia 18 lutego 1974 r., II CR 5/74, Biul. SN 1974 nr 4, poz. 64; z dnia 15 listopada 2001 r., II UKN 604/00, PPIPS 2003 nr 9, poz. 67). Wielokrotnie też w swoim orzecznictwie Sąd Najwyższy stwierdzał, że potrzeba powołania innego biegłego powinna wynikać z okoliczności sprawy, a nie z samego niezadowolenia strony z dotychczas złożonej opinii (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 sierpnia 1999 r., I PKN 20/99, OSNAPIUS 2000 nr 22, poz. 807; z dnia 14 maja 1997 r., II UKN 108/97, OSNAPIUS 1998 nr 5, poz. 161; z dnia 18 września 1997 r., II UKN 260/97, OSNAPIUS 1998 nr 13, poz. 408; z dnia 10 grudnia 1997 r., II UKN 391/97, OSNAPIUS 1998 nr 20, poz. 612). Przy czym potrzebą taką nie może być przeświadczenie strony, że dalsze opinie pozwolą na udowodnienie korzystnej dla strony tezy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2001 r., II UKN 446/00, OSNP 2003 nr 7, poz. 182; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., II USK 505/21, LEX nr 3439105).

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania skargi, wobec czego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej odwołującemu się w postępowaniu kasacyjnym, orzeczono w myśl § 15 ust. 2 i § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 68) w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r., SK 66/19 (Dz.U. z 2020 r., poz. 769).

